

NASJONALE HESTERASER

ÅRSRAPPORT 2017

Innhold

INNLEDNING	2
FINANSIERING OG ORGANISERING AV AVLSARBEIDET	2
LOVER OG FORSKRIFTER.....	4
AVLSPLANER	4
FAGUTVALG FOR NASJONALE HESTERASER	4
POPULASJONSDATA	5
AVL I SMÅ POPULASJONER.....	5
TILGJENGELIGE AVLSDYR I DAG.....	5
BEDEKNINGER	5
FØDTE FØLL	7
INNAVLSUTVIKLING	8
AVLIVING	8
KASTRERING	8
OMSETNING	9
HANDLINGSPLAN 2011-2020	10
SKEID	10
VIDEREUTVIKLING AV UTSTILLINGER	10
DEFEKTER, HELSE OG HOLDBARHET.....	10
OVERVÅKING INNAVL.....	11
REGISTRERING FRUKTBARHET.....	11
SELEKSJON MED OPTIMALE BIDRAG	11
KONSERVERING AV GENETISK MATERIALE	11
RUTINER OG VERKTØY – DATALAGRING	11
PRODUKTVALITET: OPPDRETT/TRENING/FØRING	11
MARKEDSFØRING/MERKEVARE	12
AKTIVITET OG BRUK	12
UTSTILLINGER.....	12
SKEID	13
FOKUS UNGHEST	14
KONKURRANSER I NRYF-SYSTEMET	14
PONNITRAV	15
TURISTVIRKSOMHET.....	16
GRØNN OMSORG OG «INN PÅ TUNET»	16
FORSKNING OG RAPPORTER	16

INNLEDNING

Norges fire nasjonale hesteraser; dølahest, fjordhest, nordlandshest/lyngshest og kaldblodstraver har de siste ti til 20 årene hatt en kraftig nedgang i bedekningstall. Dette har i sin tur resultert i lave tall for effektiv populasjonsstørrelse, og økning i innavlsgrad, spesielt for dølahest. Norge har gjennom sin ratifisering av Rio-konvensjonen forpliktet seg til å bevare nasjonale genetiske ressurser, herunder nasjonale husdyrarter.

I 2010 ble rapporten «[Utredning om de nasjonale hestesentrene](#)» levert, og senere ble det satt ned et utvalg som i 2016 leverte rapporten «[Evaluering av dagens bevaringsarbeid for de tre nasjonale hesterasene dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest og forslag til tiltak](#)». [Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020](#) inneholder planer for bevaringstiltak og økning i bedekningstall for tre av rasene. Handlingsplanen er styrende for store deler av det arbeidet som gjøres med og for de nasjonale hesterasene i tillegg til avlsplanene som er direkte rettet inn mot selve avlsarbeidet.

Denne årsrapporten for nasjonale hesteraser for 2017 inneholder informasjon om arbeid som er direkte knyttet til spesifikke punkter i handlingsplanen for de nasjonale hesterasene, men også annen aktivitet og arbeid for og med rasene. Informasjon og statistikk er innhentet fra Norsk Hestesenters datasystem i Rikstoto, Det Norske Travelskaps database over ponnitravere, Norges Rytterforbunds konkurransedatabase HorsePro, landslagene for de nasjonale rasene og Norsk Fjordhestsenter samt Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest. Denne rapporten inneholder i hovedsak tall og statistikk for de tre nasjonale rasene som NHS er registerfører for, men inkluderer også noe tall for kaldblodstraver innen områdene bedekningstall og innavl.

FINANSIERING OG ORGANISERING AV AVLSARBEIDET

Avlsarbeidet for de nasjonale hesterasene styres av de respektive avlsorganisasjonene; Landslaget for Dølahest (LD), Norges Fjordhestlag (NFS), Landslaget for nordlandshest/lyngshest (LNL) og Det Norske Travelskap (DNT). Norsk Hestesenter har det overordnede ansvar for all hesteavl i Norge og skal bistå avlsorganisasjonene i deres arbeid, samt yte forvaltningsstøtte til Mattilsynet. I tillegg er nasjonalt senter for Dølahest lagt til NHS, Norsk Fjordhestsenter i Nordfjordeid er nasjonalt senter for fjordhesten, mens Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS ligger på Olsborg i Troms. Norsk hesteavl reguleres gjennom ulike nasjonale og internasjonale bestemmelser, samt de respektive avlsorganisasjonene sine avlsplaner.

Landbruks- og matdepartementet er øverste myndighet for all husdyravl i Norge og gir forskriftene. Mattilsynet er delegert myndighet til å godkjenne avlsorganisasjonene i henhold til avlsforskriften på bakgrunn av avlsorganisasjonenes avlsplaner, samt fører tilsyn i tråd med forskriftene. Landbruks- og matdepartementet (LMD) skriver hvert år tildelingsbrev med føringer til hvert av de nasjonale sentrene. Norsk Fjordhestsenter AS og Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest AS får begge midler over statsbudsjettets kapittel 1139 post 71, mens Norsk Hestesenter finansieres gjennom overføringer fra Norsk Rikstoto. Sentrene fungerer som sekretariat for sine respektive raseorganisasjoner, i tillegg har stiftelsen Norsk Hestesenter et overordnet ansvar for norsk hesteavl med spesielt ansvar for de nasjonale rasene. De enkelte rasenes landslag og lokallag finansierer sitt arbeid gjennom medlemskontingenter og avholdelse av ulike typer aktiviteter, samt arbeidsinnsats og midler fra de nasjonale sentrene. I tillegg tildeles prosjektmidler til raselagene via NHS sitt budsjett etter søknad.

PROSJEKTMIDLER OG ANNEN DIREKTE FINANSIERING FRA NHS

Norsk Hestesenter utbetalte i 2017 totalt 810 000 kroner i rene midler til de tre nasjonale rasene NHS er stambokfører for, i tillegg til 155 000 til DNT og deres «Til start» - prosjekt som er et positivt tiltak som inkluderer N/L og kaldblodstraver, totalramme 965 000,-. Utbetalingene går hovedsakelig via prosjektmidler, men også fra ordinært driftsbudsjett og utbetalinger fra hestehjelpskassa. Under følger en oversikt over utbetalte midler for 2017, hvor de tre første er fellesprosjekter tildelt fra prosjektmidler, deretter øvrige bevilgninger ut over dette. Midler til de enkelte raselagene er ikke omtalt i denne rapporten. Norsk Hestesenter bidrar også økonomisk direkte til de enkelte oppdrettere av de nasjonale rasene gjennom å subsidiere registrering og pass av føll. Satsen for hestepass var i 2017 1 505,- mens kostnaden for pass til føll av de nasjonale rasene var satt til 1 100,-, dette utgjorde en subsidiering på i overkant av 150 000,- foregående år.

FOKUS UNGHEST

Fokus Unghest ble etablert som prosjekt i 2008, og har vist seg å være et utdanningstiltak for hest som fungerer svært godt med stor deltakelse på lokale kursmoduler. Arbeid for og med Fokus Unghest har vært finansiert med en kombinasjon av avls-/prosjektmidler og midler fra hestehjelpskassa siden 2007. I 2017 var tildelingen av prosjektmidler til Fokus Unghest på 200 000,-. Midlene går i sin hovedsak ut til lokallag som arrangerer Fokus Unghest-moduler for hesteeiere i sitt område.

HOPPEPROSJEKT

Hoppeprosjektet er et initiativ som ble tatt av raselagene for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest i 2017, og hvor hensikten er å finne og bedekke hopper som er mindre i slekt med populasjonen enn resten, og er av stammer som er i ferd med å forsvinne. I tillegg har hoppeprosjektet en målsetting om å øke engasjementet rundt stammer og avl av de nasjonale rasene. I 2017 ble det bevilget totalt 120 000,- til prosjektet, hvor hver rase fikk 40 000,- hver.

SKEID

Det har de siste årene vært et behov for å standardisere Skeid, både når det gjelder bedømmelsen av konkurransen og reglementet som ligger til grunn. Det ble i 2017 bevilget 40 000,- i prosjektmidler til dette arbeidet.

DØMMESKJEMA

I forbindelse med ferdigstilling av prosjektene med endring av bruksprøver og standardisering av Skeid bevilget Norsk Hestesenter 50 000,- av driftsbudsjettet til et stipend fra landslaget for dølahest til Hanne F. Olsen v/NMBU for bidrag til ferdigstilling av dømmeskjema.

FORPROSJEKT «PROSJEKT KVALITETSHEST»

De tre nasjonale raselagene lanserte i 2017 tanken om et prosjekt for å utdanne hester av de nasjonale rasene for salg. Utdannelsen av hestene er planlagt lagt til de tre nasjonale sentrene, og raselagene sammen med Norsk Fjordhestsenter søkte i 2017 om midler til et forprosjekt fra hestehjelpskassa. Forprosjektet er gjennomført på Norsk Fjordhestsenter og legger grunnlag for et hovedprosjekt. Det ble bevilget 100 000,- fra hestehjelpskassa til dette prosjektet.

LOVER OG FORSKRIFTER

Det er to EU-forordninger som har betydning for norsk hesteavl og registrering av hest, og som enten er, eller skal tas inn i norske forskrifter. Den ene er den såkalte «passforskriften» (EU 2015/262) som tar for seg krav til passutstedende organ, hvordan pass skal utformes og hvordan hestedyr skal identifiseres. Den andre er en ren avlsforskrift (EU 2016/1012) som inneholder krav om hva som må til for å godkjennes som avlsorganisasjon, og hvilke krav og forpliktelser oppdrettere og avlsorganisasjoner har når det gjelder avlsarbeid. Denne trer i kraft i Norge 1. november 2018.

Den viktigste norske forskriften som omhandler bestemmelser relatert til avl på hester er [forskrift om godkjente dyr av hestefamilien](#), den sier noe om hvilke krav som settes til hester som er definert som registrerte dyr av hestefamilien. [Forskrift om identifikasjon av hestedyr](#) inneholder bestemmelser som omhandler identifisering, registrering og utstedelse av pass til hester. I [lov om dyrevelferd](#) er det spesielt §25 som er relevant for avl på hest da denne omhandler bestemmelser om avl på dyr som bærer genetiske lidelser.

AVLSPLANER

Avlsplaner for en rase utarbeides av avlsorganisasjonen og legger grunnlag for at avlsorganisasjonen kan godkjennes av Mattilsynet. Avlsplaner inneholder som regel en beskrivelse av rasen, rasens avlsmål og hvordan dette målet skal nås, den sier også noe om godkjenning av avlsdyr og bestemmelser for innføring i ulike registre. I tillegg inneholder den bestemmelser om genetiske lidelser og andre viktige faktorer i avlsarbeidet. Landslaget for nordlandshest/lyngshest og Norges Fjordhestlag har begge gjennomført en større revidering av sine avlsplaner i 2017, mens landslaget for dølahest hadde en tilsvarende revidering i 2016.

FAGUTVALG FOR NASJONALE HESTERASER

Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020 legger rammen for en del av arbeidet som gjøres med de nasjonale hesterasene. I 2017 ble det av LMD oppnevnt et fagutvalg som skal fungere som en styringsgruppe for handlingsplanen. Fagutvalget har i 2017 bestått av Gunnar Klemetsdal, leder (NMBU), Åge Øibakken (LD), Janne Seilen (NFL), Ingrid Sponheim (LNL), Anna Rehnberg/Nina Sæther (Norsk genressurssenter), og Siri Furre (NHS), mens Gina O. Jensen (NHS) er oppnevnt sekretær for utvalget. Fagutvalget leverte i 2017 sin første anbefaling til LMD om prioritering av arbeid for og med de nasjonale rasene. Fagutvalget har følgende mandat:

Fagutvalget er rådgivende ovenfor Landbruks- og matdepartementet (LMD). Det skal gi tilråding for prioritering av avlstiltak for de nasjonale rasene, som en oppfølging av Handlingsplan for nasjonale hesteraser 2011-2020. Ved dette skal utvalget fungere som styringsgruppe for videre arbeid knyttet til handlingsplanen.

POPULASJONSDATA

AVL I SMÅ POPULASJONER

De nasjonale hesterasene har alle små populasjoner som gir spesielle utfordringer i avlsarbeidet. I en slik situasjon er det viktig å bruke flest mulig av de tilgjengelige dyrene i avl og at de enkelte avlsdyrene ikke får for store avkomsgrupper. I praksis betyr dette at det bør settes tak på antall avkom pr avlsdyr, spesielt gjelder dette hingstene. Nordlandshest/Lyngshest har hatt et slikt tak, hoppekvoter, i flere år, mens dølahest innførte dette taket i 2016.

TILGJENGELIGE AVLSDYR I DAG

Det er flere måter å presentere populasjonsdata på, dette kan være i form av størrelse på populasjon, kjønnsfordeling etc. For de nasjonale hesterasene sin del er det potensielle og/eller aktive avlsdyr som i denne sammenhengen er interessante da de kan bidra inn i avlsarbeidet på rasene. Rasene har en tilgjengelig avlspopulasjon (hopper og ukastrerte hingster) født 1989 til 2017 på om lag 3800 dølahester, 5800 fjordhester og 2300 nordlandshest/lyngshester. Gjennomsnittsalder for levende hester født etter 1988 er 13,4 år for dølahest og nordlandshest/lyngshest, 14,6 for kaldblodstraver og 16,5 for fjordhest. Hingstene er i snitt noe yngre enn hoppene med 13,3 mot 14,9 år.

BEDEKNINGER

I 2017 ble det bedekket rundt 230 døla- og fjordhest-hopper, og 140 nordlandshest/lyngshest-hopper. Det ble brukt om lag 40 dølahingster, 30 fjordhingster og 50 nordlandshest/lyngshest-hingster. Sikkilsdalen markerer starten på det planmessige hesteavlsarbeidet i Norge. I 1868 ble det sluppet hingst med hopper i Sikkilsdalen, og denne tradisjonen er holdt i hevd hver sommer siden den gang. I 2017 ble det sluppet to dølahingster og én nordlandshest/lyngshesthingst, med 25 dølahopper og 10 N/L-hopper. Tabell 1 viser endringene i bedekningstall fra og med 2010 til og med 2017. Dølahest har hatt et ganske stabilt bedekningstall de siste tre årene, mens fjordhest og nordlandshest/lyngshest har hatt en liten nedgang etter en forutgående svak oppgang. Dølahest og fjordhest hadde laveste antall bedekninger i 2014, mens for nordlandshest/lyngshest var bunnen i 2012. Kaldblodstraveren har sitt tredje år på rad med en svak oppgang i bedekningstallene. Hvis vi ser på bruken av antall hingster og hopper så skiller nordlandshest/lyngshest seg ut ved å benytte en større andel hingster på hoppepopulasjonen enn de to andre rasene. I snitt bedekker hver lyngshingst 3,1 hopper, mens tilsvarende tall for dølahest og fjordhest er henholdsvis 6,3 og 6,6. Kaldblodstraverhingstene bedekker i snitt 15,5 hopper.

Tabell 1. Bedekningstall for de nasjonale hesterasene fra 2010 til 2017.

År	Dølahest		Fjordhest		Nordlandshest/Lyngshest		Kaldblodstraver	
	Hingst	Hoppe	Hingst	Hoppe	Hingst	Hoppe	Hingst	Hoppe
2010	41	323	35	300	39	126	72	1222
2011	34	270	33	215	31	100	80	1113
2012	37	245	37	228	41	96	67	1011
2013	37	225	33	203	40	116	66	921
2014	36	176	33	150	48	179	67	883
2015	39	231	34	242	45	146	57	892
2016	41	235	37	253	42	170	60	926
2017	41	236	32	230	51	130	61	951

(Kilde: Norsk Hestesenter, 2017)

Det er viktig at så mange hester som mulig får avkom, og også at det settes inn nye hester i avlen hvert eneste år. Tabell 2a viser antall bedekninger i forhold til hvor mange avkom hingsten har fra før. Som det går frem av tabellen bedekkes mellom 31-37% av hoppene av hingster som ikke har fått avkom tidligere, det vil som hovedregel si unge hingster som har sin første avlssesong. 47% av døla- og fjordhest-hoppene bedekkes av hingster som allerede har mer enn 15 avkom, mens bare 8% av nordlandshest/lyngshest-hoppene bedekkes av hingster med mange avkom fra før. Hele 92% av bedekningene i sistnevnte rase foretas med hingster som har 15 eller færre avkom fra før. Hvis vi ser på alder hos hingstene som er brukt i 2017 så er 37% av bedekningene hos dølahest gjort av hingster som er tre til fem år gamle, 48% hos fjordhest og 63% hos nordlandshest/lyngshest. Det er med andre ord en god del yngre hingster som settes inn i avlen, spesielt hos nordlandshest/lyngshest, mens de to andre rasene har mulighet til å øke andelen yngre hingster i bruk.

Tabell 2b viser andel bedekninger i forhold til hvor mange avkom hoppen har fra før. Om lag 1/3 av hoppene som ble bedekt i 2017 hadde ikke føll fra før, og om lag 2/3 av døla- og fjordhest-hoppene hadde 2 eller færre føll fra før, mens tilsvarende for nordlandshest/lyngshest var ¾. Det er med andre ord en viss rekruttering av nye avlsdyr, også på hoppesiden, men alle tre raser har et stort uutnyttet potensiale på hoppesiden.

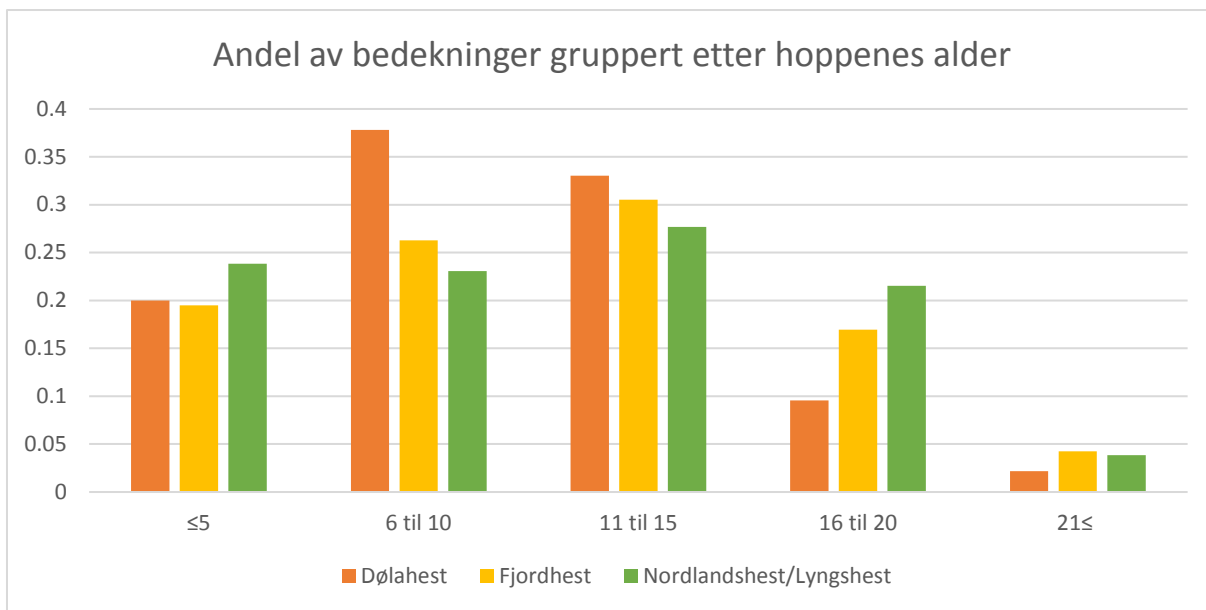
Tabell 2a. Andel bedekninger i 2017 i forhold til antall avkom hingsten har fra før. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Avkom	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest
Ingen	31 %	37 %	37 %
1 til 5	4 %	6 %	21 %
6 til 10	10 %	9 %	18 %
11 til 15	8 %	19 %	16 %
16 til 20	12 %	1 %	2 %
21 til 30	6 %	12 %	3 %
31 til 40	21 %	12 %	1 %
40 <	7 %	12 %	2 %

Tabell 2b. Andel bedekninger i 2017 i forhold til antall avkom hoppen har fra før. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Avkom	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest
Ingen	36 %	30 %	34 %
1	17 %	24 %	25 %
2	12 %	12 %	15 %
3	7 %	12 %	7 %
4	8 %	4 %	10 %
5	4 %	5 %	4 %
6≤	16 %	12 %	6 %

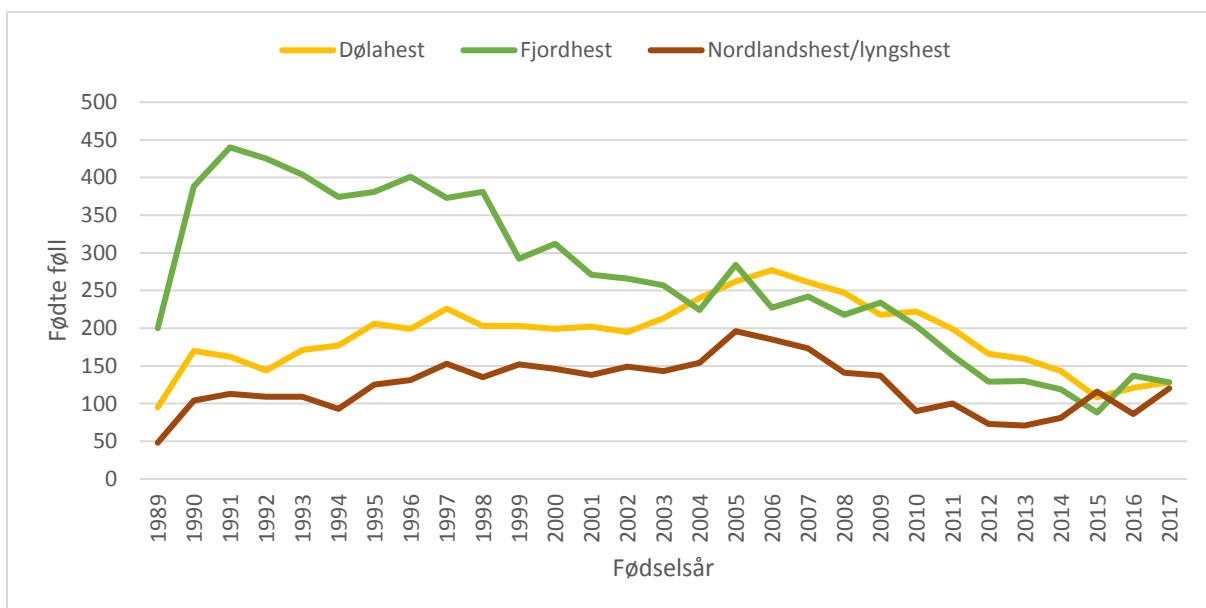
Gjennomsnittsalderen på bedekte hopper i 2017 var 9,9 år for dølahest, 10,9 for fjordhest og 11,1 år for nordlandshest/lyngshest. For hopper som ikke hadde føll fra før var tilsvarende alder litt omlag syv år for alle tre raser. Figur 1 viser at det i 2017 ble bedekt flest dølahopper i alderen 6 til 10 år, fulgt av hopper i aldersgruppen over. Fjordhest og nordlandshest/lyngshest har en noe jevnere fordeling av bedekninger i de tre yngste aldersgruppene, i tillegg har sistnevnte om lag ¼ av bedekningene i aldersgruppen 16-20. Det bedekkes få hopper som er mer enn 20 år.

Figur 1. Andel av bedekninger i 2017 gruppert etter hopenes alder for tre av fire nasjonale hesteraser. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017.

FØDTE FØLL

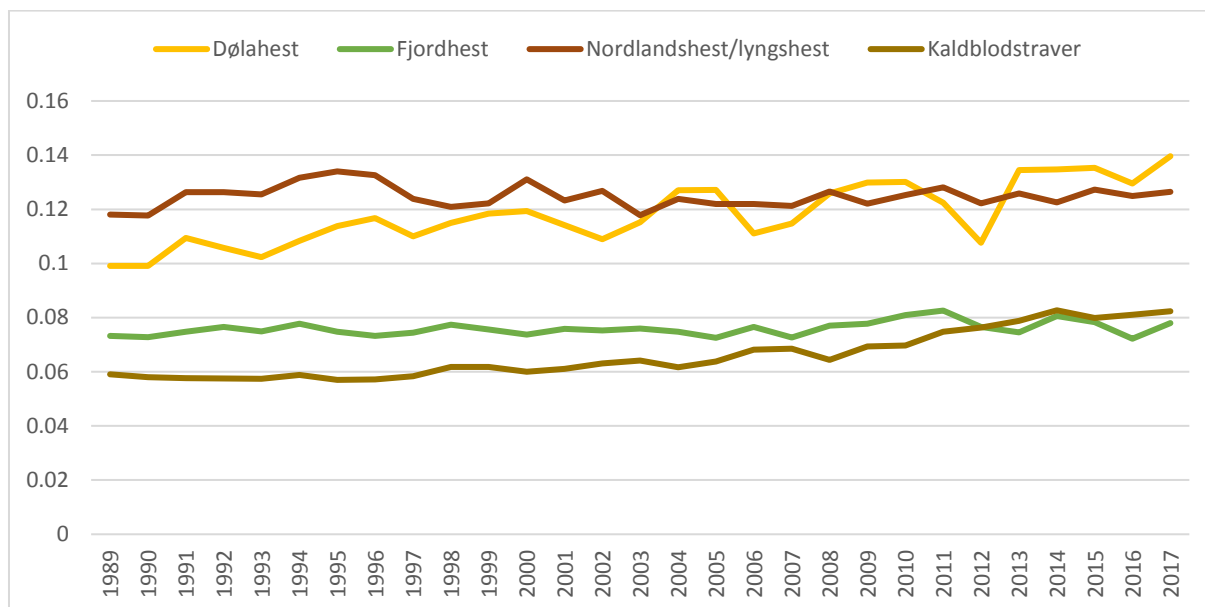
For å opprettholde en liten rase og dens genetiske variasjon er det viktig at det fødes tilstrekkelig antall føll og at det brukes et så bredt antall avlsdyr som mulig. Det er derfor viktig å overvåke utvikling av antall fødte føll, og vurdere tiltak for å øke disse hvis man ser en negativ utvikling.

Figur 2. Fødte føll per år 1989-2017 dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Som det går frem av figur 2 har det vært en relativt dramatisk nedgang i antall fødte føll av de nasjonale rasene fra viser utvikling i fødte føll for de nasjonale rasene fra midten av 2000-tallet. Fjordhesten hadde også en kraftig reduksjon fra starten av 1990-tallet, etterfulgt av en svak oppgang og kort stabilisering før en ytterligere nedgang. Alle tre raser har nå et antall fødte føll på 120 til 130 per år, dette er på sikt for lite til å opprettholde bærekraftige populasjoner med tilstrekkelig genetisk variasjon. Det ser imidlertid ut til at bunnen i antall bedekte hoper og fødte føll nå er passert.

INNAVLSUTVIKLING

Figur 3. Endring i innavlsgrad per år 1989-2017 dølahest, fjordhest, nordlandshest/lyngshest og kaldblodstraver. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Figur 3 viser utvikling i innavlsgrad i populasjonene i de siste 30 årene, figuren viser at nordlandshest/lyngshest klarer å holde sin innavlsutvikling stabil, til tross for at de er en liten populasjon. Dette skyldes antagelig stort fokus på innavlsproblematikken i rasen, og avspolitiske tiltak som kåring av mange hingster, oppfordring til å bruke mange hingster, kvoter for førstegangs kårede hingster etc. Dølahesten har tradisjonelt sett kåret og brukt et relativt lavt antall hingster, og disse har fått store bidrag i populasjonen, i tillegg er en del av de kårede hingstene som er aktive i avl i dag også i nær slekt. Dølahest innførte i 2017 strengere kvoter for avlshingster og har hatt fokus på utfordringene i rasen. Fjordhesten er den rasen som har lavest innavlsgrad, og den ligger relativt stabil rundt 0,07-0,08, mens dølahest har hatt en kraftig økning i innavlsgrad de siste årene og nå er den rasen som med nesten 0.14 har høyest innavlsgrad. Kaldblodstraveren øker også ganske kraftig, og der er det fokuset på prestasjon og bruk av blup-indekser som er innavlsdrivende.

AVLIVING

Rapportering av døde hester gjøres av slakterier, veterinærer og hesteeiere. 585 hester av de fire nasjonale rasene ble rapportert som avlivet i 2017, av disse var det 71 dølahester, 65 fjordhester, 67 nordlandshest/lyngshester og 381 kaldblodstravere. Hestene var fra 0 til 34 år, og snittalderen på tvers av raser var 12,5 år. Kaldblodstraverne var yngst, med et snitt på 10,7 år, dølahest litt eldre med 13,1 år, deretter fjordhest og nordlandshest/lyngshest, begge med 17 år. Hvis vi ser på kjønn så var det 97 hingster, 158 vallaker og 333 hopper som ble meldt avlivet i 2017, hingstene var i snitt 9,1 år ved avliving, vallakene 12,5 år og hoppene 13,4 år.

KASTRERING

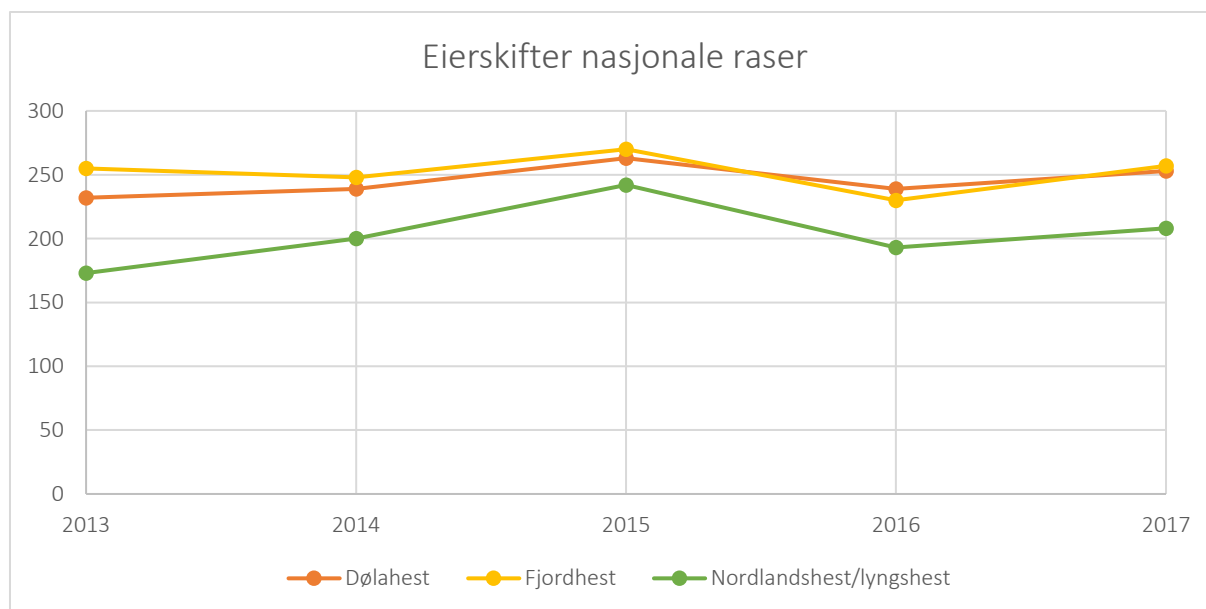
I 2017 ble det innrapportert kastrering av 79 dølahester, 57 fjordhester, 46 nordlandshest/lyngshester og 203 kaldblodstravere. De innrapporterte hestene var fra 1 til 23 år gamle og snitt var henholdsvis 5,5 år for dølahest, 7,6 år for fjordhest, 6,7 år for nordlandshest/lyngshest og 4 år for kaldblodstraver.

OMSETNING

I 2017 fikk NHS melding om nesten 720 eierskifter på dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest. I tabell 3 fremgår omsetningen per rase. Omsetningen av nasjonale raser har vært relativt stabil de siste fem årene, og ligget mellom 660-775 totalt per år (figur 4). Omsetningen av de nasjonale rasene følger hverandre, hvor de to største rasene har enn noe større mengde årlige eierskifter enn den minste. Antall eierskifter kan si noe om aktiviteten i markedet, og også noe om potensielt nye eiere og endringer i interesse for rasene.

Tabell 3. Omsetning av dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest i 2017. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Måned	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest
Januar	26	31	11
Februar	15	23	18
Mars	18	19	19
April	21	16	13
Mai	27	29	9
Juni	22	22	17
Juli	13	21	9
August	31	28	32
September	23	31	26
Oktober	16	10	19
November	16	15	16
Desember	25	12	19
Totalt	253	257	208

Figur 4. Oversikt over omsetning av hester av nasjonal rase over tid, 2013-2017. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

HANDLINGSPLAN 2011-2020

Arbeidet med oppfølging av handlingsplanen for nasjonale hesteraser i løpet av 2017 er beskrevet under, de enkelte overskriftene henviser til kapitler i handlingsplanen, og status for arbeidet er kort omtalt. Handlingsplanen omhandler ikke kaldblodstraver, og denne er derfor ikke inkludert i dette kapitlet.

SKEID

Skeid for dølahest fjordhest og nordlandshest/lyngshest er en ny aktivitet/konkurransform for de tre nasjonale hesterasene. Skeid eies av de tre raseorganisasjonene, som har patent på logo og regelverk. Skeid kan arrangeres som eget arrangement, eller sammen med andre arrangement som utstilling eller andre konkurranser. Bakgrunnen for utvikling av Skeid er rasenes endringer i bruksområder fra arbeidshester til hobby- og sportshester og deres utfordringer i markedet. Hensikten er å registrere bruksegenskaper hos hestene, samtidig som Skeid skal være en miljøskapende arena og en arena for å øke aktivitetsnivået blant eiere av de nasjonale rasene.

Arbeidsgruppen for Skeid har i 2017 bestått av Linn W. Rønning (dølahest), Jenny W. Johnsen (fjordhest), Solveig Wisløff (nordlandshest/lyngshest) og Siri Furre (NHS) som har fungert som koordinator og sekretær for gruppa. Gruppa har avholdt to skypemøter i 2017, i tillegg til en erfaringsamling for Skeidarrangører i januar, ut over dette har det vært e-postkommunikasjon. Standardisert reglement og dømmeskjema for Skeid er utarbeidet i løpet av 2017 blant annet gjennom samarbeid med Hanne Fjerdingby Olsen ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) og innhenting av erfaringer fra arrangører og dommere. Reglement og dømmeskjema er forankret i organisasjonene per 1.1.2018.

VIDEREUTVIKLING AV UTSTILLINGER

I forbindelse med opphør av utvidede bruksprøver ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skulle se på registrering av egenskaper hos de nasjonale rasene, og eventuelle endringer i eksisterende bruksprøvesystem. Nye bruksprøveskjema for registrering av egenskaper under bruksprøver på utstilling ble testet og revidert høsten 2017 i samarbeid med NMBU, dommere og bruksprøvegruppa. Arbeidsgruppen for bruksprøver har i 2017 bestått av Linn W. Rønning (dølahest), Janne Seilen (fjordhest), Ingrid Sponheim (nordlandshest/lyngshest), Nils Ivar Dolvik (NMBU), Gunnar Klemetsdal (NMBU), Tore Kvam (NHS) og Siri Furre (NHS). Gruppa har avholdt fire møter i 2017, tre skypemøter og ett fysisk møte, i tillegg har det vært møteaktiviteter med ressurspersoner. Bruksprøveskjemaene er utvidet med lineær registrering av temperamentsegenskaper og gangartsegenskaper og ble forankret i organisasjonene per 1.1.2018.

DEFEKTER, HELSE OG HOLDBARHET

Prosjektskisse for registrering av resultat av gentest for sølv (og andre lidelser) i sportssystemet er oversendt utviklere i Rikstoto, og er igangsatt. Hensikten er i første omgang å registrere resultat av testing for mutasjonen som gir fargen sølv, denne er nært knyttet til en mutasjon som gir øyelidelser. Informasjon om testresultat for sølvfarge skal kunne søkes opp på stambok på nett slik at informasjonen kan brukes i vurdering av avlsdyr og kombinasjoner for nordlandshest/lyngshest som har denne fargen og lidelsen i sin populasjon.

Etter ønske fra landslaget for dølahest har NHS tatt initiativ til opprettelse av en ressursgruppe for helse på hest som skal kunne bistå NHS og avlsorganisasjonene i helserelaterte spørsmål om hest.

OVERVÅKING INNAVL

Standardisering av parametere for overvåking av innavlsgrad og effektiv populasjonsstørrelse er vedtatt og skal settes i system. To ganger årlig skal det publiseres nøkkeltall på nettsiden til NHS, i tillegg til i årsrapport. Tall per 1. mars rapporteres til Norsk genressurscenter. Parametere som det skal rapporteres på er:

- Per 1. mars: fødte føll foregående år, innavlsgrad og effektiv populasjonsstørrelse
- Per 1. oktober: bedekte hopper og bruk av hingster inneværende år, foreløpige følltall

REGISTRERING FRUKTBARHET

Fruktbarhet er for de nasjonale rasene målt som prosent registrerte føll av innrapporterte bedekte hopper. Fruktbarhetsberegninger gjøres rutinemessig, men tallene publiseres ikke på individnivå da innrapportering kan være mangelfull, og publisering av fruktbarhet for individer kan være misvisende. Norsk Hestesenter har tett dialog med landslagene og hvis det oppstår mistanke om at hingster kan ha manglende fruktbarhet undersøkes dette nærmere.

SELEKSJON MED OPTIMALE BIDRAG

Optimale bidrag som grunnlag for utvalg og bruk av avlsdyr er i handlingsplan anbefalt for de nasjonale rasene. I praksis er en ren bruk av optimale bidrag vanskelig gjennomførbart da motivasjonen hos oppdrettere av de nasjonale rasene ofte ligger i utvalg av avlsdyr og kombinasjon av disse. Derimot vil teorien og metodikken bak optimale bidrag kunne brukes i modifiserte versjoner. Blant annet ble metodikken bak optimale bidrag i 2017 brukt for som underlag for å foreslå hoppekvoter for dølahingster. Disse kvotene ble utarbeidet gjennom dialog og rådgøring med Anne Kettunen (NordGen) og Hanne Fjerdingby Olsen (NMBU). Metodikken ble også brukt for å identifisere unge hingster som er under snittet i slekt med resten av populasjonen og brukt ved kåringsavgjørelser i alle tre raser. Seleksjon med optimale bidrag ble også forsøksvis gjort i forbindelse med hoppelinjeprojektet for de tre nasjonale rasene For å finne den beste kombinasjonen av hingster og hopper i prosjektet.

KONSERVERING AV GENETISK MATERIALE

Rapporten "Konservering av genmateriale – langtidslagring av hingstesæd av dei nasjonale hesterasene" som omhandler etablering av en genbank for hest er under ferdigstillelse, og forventes publisert tidlig i 2018. Hensikten med rapporten er å legge grunnlag for etablering av en ex vivo-konservering av genetisk materiale av de nasjonal hesterasene, for å sikre bevaring av genetisk mangfold for fremtiden.

RUTINER OG VERKTØY – DATALAGRING

Eksteriør- og bruksegenskaper registrert på utstillinger registreres inn i Norsk Hestesenters database, Sportssystemet, etter endt arrangement. Lineære registrering av egenskaper under arbeid, gjennomgang og revidering av skjema gjort 2017. Implementering er planlagt i 2018, mens utvikling av elektroniske løsninger først skal skje etter at skjema er ferdig testet i felt for å unngå unødige datautviklingskostnader.

PRODUKTVALITET: OPPDRETT/TRENING/FÔRING

Det er ulike tiltak og prosjekter som har fokus på produktkvalitet i de nasjonale rasene. Alle ytre påvirkninger på hesten i de første leveårene er med på å forme den som individ og hvilken arbeids- eller prestasjonsevne den vil utvikle. For å sikre en god produktkvalitet i forhold til den merkevaren man ønsker å profilere, så er det nødvendig og også kvalitetssikre det ytre miljøet, hvilket omfatter både oppdrett, trening og fôring.

Prosjektet Fokus Unghest ble igangsatt i 2008, som et samarbeid mellom de tre raseorganisasjonene for fjordhest, dølahest og nordlandshest/lyngshest. Tiltaket tilbyr tilskudd til lokallag mot at de arrangerer ulike moduler av en kursserie utviklet av Fokus Unghest. Målet er å øke andelen trent hest, heve kompetansen hos hesteeierne og stimulere til økt aktivitet med hest av nasjonal rase på lokalt plan. Det er også et mål, gjennom modulenes oppbygging, at hestene skal trenes mot utstilling, slik at andelen hest vist på utstilling også øker betraktelig. Fokus Unghest er et prosjekt som har vist seg å være en suksess og over i driftsfase. Sekretariat var i 2017 lokalisert til Norsk Fjordhestsenter, se under aktivitet og bruk for detaljer om tiltaket i 2017.

Ut over Fokus unghest er et felles prosjekt mellom de tre landslagene for dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest «[Prosjekt Kvalitetshest](#)» igangsatt gjennom et forprosjekt på Norsk Fjordhestsenter høsten 2017. Hensikten er å etablere et fast opplegg for utdanning av unge hester av rasene på alle tre sentere.

I tillegg tilbyr nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest i samarbeid med rasens landslag mulighet for oppstalling av unge hingster i såkalte ungheststasjoner, disse har vært drevet av private, men er nå samlet i én stasjon på NSNL.

MARKEDSFØRING/MERKEVARE

Rapporten fra forprosjektet «[Markedsføringsstrategier for de nasjonale hesterasene](#)» er ferdigstilt og ble publisert i 2017. Det er vesentlig at den markedsføringen som bedrives for rasene har en positiv vinkling, med fokus på all den konstruktive aktiviteten som bedrives i lands- og lokallag, på rasenes sentere og ikke minst av dedikerte ildsjeler som brenner for rasene. I 2017 er det gjennomført lite markedsføringsspesifikke tiltak, delvis grunnet at det er såpass stor etterspørsel etter rasene at oppdrettere og selgere ikke klarer dekke behovet for utdannede hester i markedet.

AKTIVITET OG BRUK

For å vite hvor det er behov for tiltak, eller for å kunne vise rasenes betydning i samfunnet er det viktig at vi har tallfestet bakgrunn om bruken av de nasjonale hesterasene og aktiviteten som drives med disse. Dette for å kunne ha et godt tallgrunnlag for å mene noe om aktivitetsnivået, per dags dato og over tid.

UTSTILLINGER

Det har i 2017 vært avholdt hingsteutstillinger for de nasjonale rasene seks steder, Stav (dølahest), Nordfjordeid (fjordhest), Nasjonalt senter for nordlandshest/lyngshest, Norsk Hestesenter og Vaadan (nordlandshest/lyngshest), samt Biri (kaldblodstraver). Det har totalt vært stilt 102 hingster av de nasjonale rasene fordelt på klasser og rase som vist i tabell 4a, mens tabell 4b viser hvor mange av de viste hingstene som oppnådde avlsgodkjenning.

Tabell 4a. Viste hingster av de fire nasjonale rasene innen hver klasse og totalt. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Klasse	Forklaring	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest	Kaldblodstraver
1a	Kårede 6 ≤ år	2	2	1	0
1b	Ukårede 6 ≤ år	1	1	4	8
2a	Kårede 4 & 5 år	5	5	3	0
2b	Ukårede 4 & 5 år	5	2	5	6
3	Ukårede 3 år	17	14	17	4
Samlet		30	24	30	18

Tabell 4b. Kårede hingster av de fire nasjonale rasene i 2017. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Klasse	Forklaring	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest	Kaldblodstraver
1a	Kårede 6≤ år	2	2	1	0
1b	Ukårede 6≤ år	0	0	3	5
2a	Kårede 4 & 5 år	5	3	3	0
2b	Ukårede 4 & 5 år	2	1	4	5
3	Ukårede 3 år	11	6	15	4
Samlet		20	12	26	14

I tabell 5 er oversikten over stilte hopper tre år og eldre, totalt 293 hopper av de fire nasjonale rasene har vært stilt på utstilling i 2017. I tillegg til viste voksne hopper er det vist en liten andel vallaker tre år og eldre, totalt 46. Det er vist flest dølahestvallaker (22), og færrest kaldblodstravervallaker (3). Det vises en relativt stor andel unge hester av de fire nasjonale rasene, spesielt ett- og toåringer, i 2017 er det totalt vist 477 unghester. Det er vist flest unge kaldblodstravere (186), fulgt av fjordhest (166), dølahest (138) og nordlandshest/lyngshest (80). Tabell 6 viser viste føll og unghester fordelt på rase og klasse.

Tabell 5. Viste voksne hopper av de fire nasjonale rasene i 2017. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Klasse	Forklaring	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest	Kaldblodstraver
4	Hoppe 6≤ år m/føll	35	13	20	11
5	Hoppe 6≤ år u/føll	42	36	16	21
6	Hoppe 4 & 5 år	21	23	12	5
7	Hoppe 3 år	12	16	8	2

Tabell 6. Viste føll og unghester av de fire nasjonale rasene. Kilde: Norsk Hestesenter, 2017

Klasse	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest	Kaldblodstraver
Hingsteføll	8	0	9	0
Hoppeføll	9	0	7	0
Unghingst 1 år	22	32	15	18
Unghingst 2 år	34	23	15	55
Unghoppe 1 år	17	58	11	21
Unghoppe 2 år	26	25	22	83
Unghoppe 3 år	18	26	1	8
Ungvallak 1 år	1	0	0	0
Ungvallak 2 år	1	1	0	1
Ungvallak 3 år	0	1	0	0
Totalt	138	166	80	186

SKEID

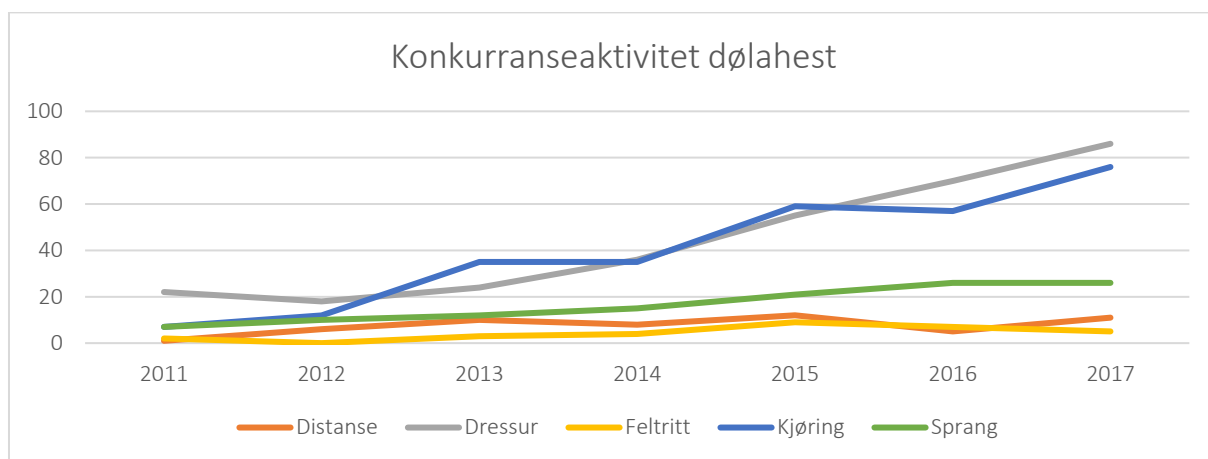
Det har vært avholdt både konkurranser og treninger i signaturaktiviteten Skeid i alle tre landslag i 2017, men grunnet at standardisert system og rutiner først kom på plass til sesongen 2018 vil samlede tall fra denne aktiviteten først komme i årsrapport for 2018. Det kan derimot nevnes at det har vært søkt om tilskudd til Skeid-moduler gjennom Fokus Unghest-systemet fra 12 lokallag fordelt over hele landet.

FOKUS UNGHEST

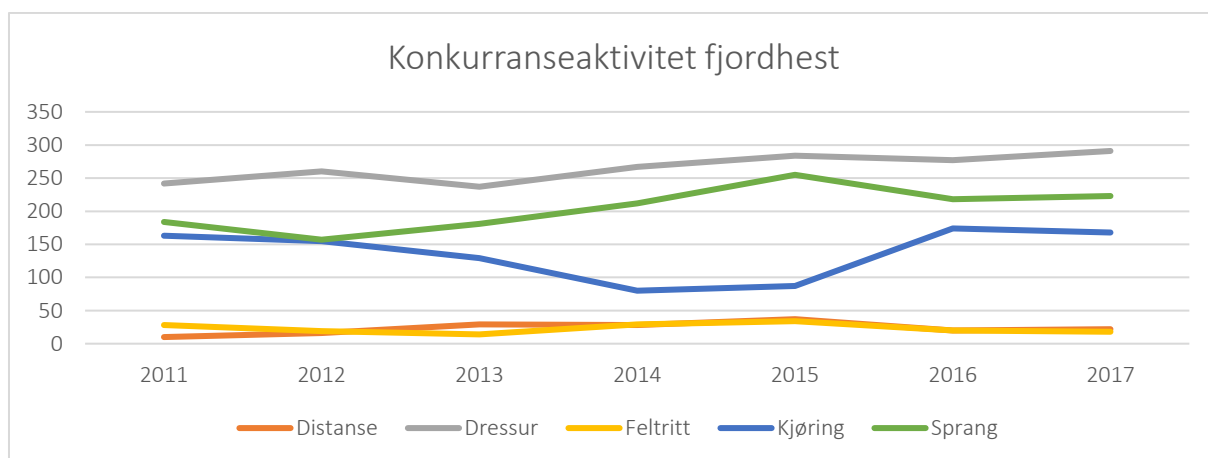
I 2017 har det vært avholdt 74 Fokus Unghest-arrangement, hvorav lokallag for dølahest har vært mest aktive med 35 kurs, deretter fjordhest med 30 kurs og nordlandshest/lyngshest med ni kurs. Fokus Unghest har gjennomgått en omlegging av datasystemene i 2017, noe som har medført at data om hvilke raser som har deltatt på kurs dessverre ikke er tilgjengelig for dette driftsåret. Det er heller ikke mulig å estimere rasedeltakelse ut fra aktive lokallag da alle raser er velkomne på alle lokallag sine kurs. Hovedmengden av kurs har vært med moduler om tømme- og innkjøring, samt Skeid, miljøtrening og forberedelse til utstilling.

KONKURRANSER I NRYF-SYSTEMET

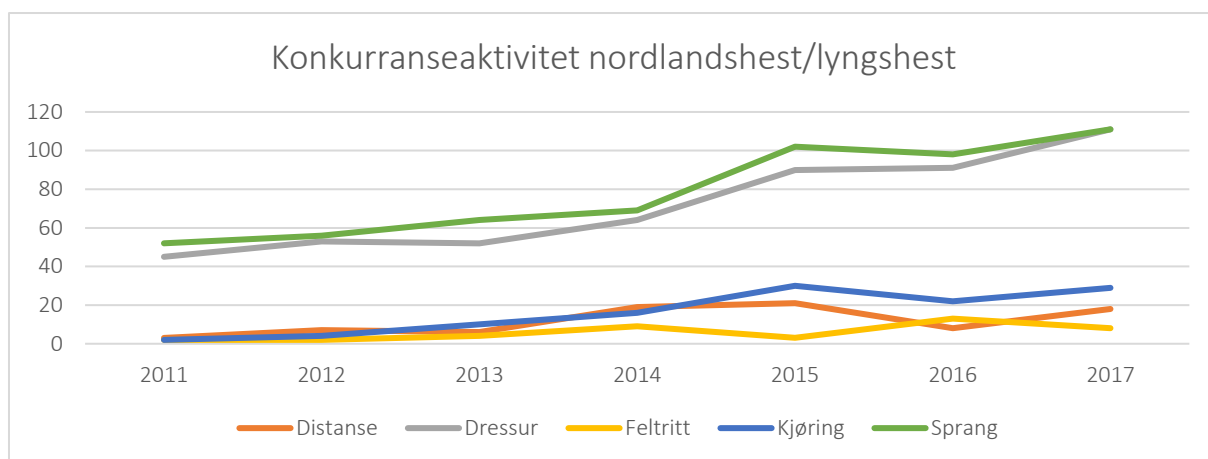
Norges Rytterforbund (NRYF) ble stiftet 10. desember 1915 og er p.t. det trettende største særforbundet i norsk idrett. Over 340 klubber med mer enn 32 500 medlemskap er tilsluttet NRYF, disse rideklubbene er igjen organisert gjennom 17 rytterkretser. Norges Rytterforbunds klubber organiserer konkurranser som er åpne for alle raser i grenene distanse, dressur, feltritt, kjøring, mounted games, sprang og voltige. Under er tre grafer som viser utvikling i deltakelse i NRYF-grener for de tre nasjonale hesterasene, dølahest, fjordhest og nordlandshest/lyngshest.

Figur 2a. Utvikling i konkurransesaktivitet for dølahest fra 2011 til 2017 for fem NRYF-grener. Kilde: Norges Rytterforbund, 2017

Figur 2b. Utvikling i konkurransesaktivitet for fjordhest fra 2011 til 2017 for fem NRYF-grener. Kilde: Norges Rytterforbund, 2017

Figur 2c. Utvikling i konkurransaktivitet for nordlandshest/lyngshest fra 2011 til 2017 for fem NRYF-grener. Kilde: Norges Rytterforbund, 2017

Figur 2a til 2c viser en klar positiv trend i bruk av de nasjonale rasene i ryttersporten. Dølahest har hatt en kraftig økning i henholdsvis dressur og kjøring, mens nordlandshest/lyngshest har hatt tilsvarende økning i sprang og dressur. Fjordhesten har ikke hatt en tilsvarende økning, men denne rasen har tradisjonelt sett hatt flere aktive utøvere i sporten, verdt å merke seg er økningen i bruk i kjøring de to siste årene etter en forutgående nedgang. Den enkelte hest starter ofte mer enn en gang, og enkelte starter også flere grener. Tabell 6 viser antall starter per rase og gren, fjordhest har rundt tre ganger flere starter enn dølahest og nordlandshest/lyngshest i 2017, mens kaldblodstraveren er den rasen med færrest starter totalt sett.

Tabell 6. Antall starter i ulike grener for de nasjonale rasene i 2017. Kilde: Norges Rytterforbund, 2017

Antall starter	Dølahest	Fjordhest	Nordlandshest/lyngshest	Kaldblod
Distanse	28	30	39	47
Dressur	435	1452	517	167
Feltritt	5	23	16	21
Kjøring	439	1027	115	61
Sprang	90	1074	617	425
Voltige	10	20	0	0
Totalt starter	1007	3626	1304	721

PONNITRAV

Ponnitrav er Det Norske Travelskaps satsing på rekrutterende virksomhet blant barn og ungdom. Gjennom siste halvdel av 90-tallet ble ponnitrav lansert for fullt i Norge, og virksomheten har hatt en betydelig utvikling. Flere hundre barn og ponnier er aktive i ponnitravet, og det arrangeres ponniløp over hele landet. Ponnitrav er et rekrutteringstiltak for travsporten i Norge, og et selvstendig tilbud til barn og unge der kontakten med hesten gir unike muligheter og opplevelser. Ponnitrav er inndelt i fire klasser basert på hestens høyde hvor klasse A er for de laveste hestene, mens klasse D er for de høyeste.

Totalt 130 hester har startet ponnitrav i kategori B, C og D i 2017, og av disse er det 19 nordlandshest/lyngshest (én i kategori B, 17 i kategori C, og én i kategori D). I tillegg har to fjordhester startet i kategori D (*Det Norske Travelskap, 2017*)

TURISTVIRKSOMHET

Det foreligger per d.d. lite tallmateriale om bruk av de nasjonale hesterasene i turistvirksomhet, dette er et område hvor det må legges ned ytterligere innsats for å skaffe til veie en oversikt over aktivitetsnivået på dette området.

GRØNN OMSORG OG «INN PÅ TUNET»

Det er en etablert sannhet at de nasjonale hesterasene egner seg godt innen grønn omsorg og inn på tunet-aktiviteter, men per d.d. foreligger det ikke tallmateriale omkring bruk av de nasjonale rasene i slik aktivitet.

FORSKNING OG RAPPORTER

Fruktbarhetsdata på de nasjonale hesterasene ble presentert under den verdensomspennende kongressen for husdyrforskning, EAAP, i Tallin. Populasjonsdata på alle fire nasjonale raser er med i et internasjonalt studie som undersøker effekten av metode og ulik bruk av avstammingsdata på beregninger av populasjonsparametere i små populasjoner, samt effekten av ulike tiltak for å begrense innavl og beholde genetisk variasjon. Beregninger på nordlandshest/lyngshest ble presentert under nevnte konferanse, da rasen utpeker seg gjennom sin evne til å bibeholde genetisk variasjon gjennom avlsfaglige valg, til tross for lite antall dyr.

Forskning på de nasjonale hesterasene har ut over det som er nevnt innledningsvis i hovedsak foregått ved NMBU, og følgende artikler, oppgaver og rapporter er publisert i 2017:

Vitenskapelige artikler:

Olsen, HF., Klemetsdal, G. 2017. Temperament of the Norwegian horse breeds – a questionnaire based study. Applied Animal Behaviour Science. 193 60-66.

Gradsoppgaver:

Andersen, KA. 2017 «Hesteturisme -Hovedsegmentene i det norske markedet». Masteroppgave 30 stp. Fakultet for miljøvitenskap og naturforvaltning, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Høiseth, M. 2017. Genetisk variasjon og fargegenetikk hos fjordhest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Melheim, M. 2017. Genetisk variasjon og clusteranalyse på bakgrunn av slektskapsdata hjå dølahest. Masteroppgave 30 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Regland, M.M. 2017. Fargepreferanser på norsk fjordhest. Bacheloroppgave 15 stp. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.

Rapporter:

Olsen, HF. 2017. «Opplevelsesturisme med hest i Vest-regionen og tilgrensende områder - med fokus på muligheter for fjordhest». Rapport. Institutt for husdyr- og akvakulturvitenskap, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.